

niet. Zijer kent Rome is het d. kan Rome dom niet tot universalisme der nationale maken, maar recht nationale, ontwikkeling te

kerken wil, zal niet gebracht rkbestuur, dat naajaat, evenals van het idende tot uitblijven.

er gedachte en ale kerken de t dit de versi moet worden taal gepredikt, stelijke wereld- worden uit die in Christelijke endom, en het moet nemen; e, dat, zoo dat zijne klachten e, en zoo het skinstumenten om de gewaar- Christendom rijgen wij ene t eigen keukle- , begleid door iten. Niets van e gedachten te atst, maar aan- war is, en wat ar worden ge-

volk wil doen een nationalen kerk en kerk-nationale schep-den nationalen stichten kerk

he zending wel- heeft gedaan, persoon anders t kunnen ver-zendingsterrein kerken, is nog er niet behoort uw te stichten

Gerreformeer-den iemand, die a nog geboren eke noemt. Hoe e kerk, die nog aarvan men neerd, nimmer o genee refor-meerde kerk te

reeniging heeft stichten kerken : zullen heeten, t Soendaaneesch het begrip kerk en, is de bepa-aming evenals stelijk Geleifer . Wil men na-oot men zoo'n den nationalen hier er achter)

len naam dra- worden, moeten len, en hunne ovel mogelijk e ook met die b in het geven open personen wel de nadee-in een mijner en tellende, s o er over ene ar, welke Maria een onzer hel-naam. Ook is de ouders den ergeten waren, chten, laten de ationale namen

ng. En aan br- schrijven in de aantwoord, dat, betekend „hij , hij vermoordt .— wij er niets tij, die zoo'n op een Bijbel-ij wij tegen zij-oet zijn regel is eesche, Javan-eene schoone linnen, bij den belse namen. lende redenen, s onderwerp te lks in strijd is aajagen : natio-

n volk zal ook e kerkgepre-paal of presby-ter volk moet arvan ligt aan moet de kerk-a, passende bij presbyteriaal of

g is ook naar ittelijke, vooral e van God ge-wij haar in de oerd. Maar zoo ik, in de wijze rdigheden zijn, e presbyteriale e eigenschappen leving en van ar niets tegen, egering wordt lrukt en knelt, zich gemakke-

barmhartigheid, eene nationale verzorging van armen en zieken, van wezen en ouden van dagen.

Zijn de christelijke feestdagen hier te vieren met festiviteiten, aan het volk zelf ontleend, waarvoor dan naar hier overgebracht den kerstboom en de paascheieren, die niet zijn van christelijken, maar van Germaansche Heidenen oorsprong.

Of er dan geen eenheid wenschelijk is tusschen de kerken onder de verschillende volken? Zonder twijfel, maar geen eenvormigheid, geen eenheid en gelijkheid als Rome wil, geen eenheid ten koste der nationaliteit. Een geloof, één doop, één kerk, één God en Vader van allen, die daar is boven allen en in allen; maar dat één geloof behoeft zich niet in allen op dezelfde wijze te openbaren; diezelfde doop behoeft niet overal op dezelfde wijze te worden toegediend; die één kerk kan naar de eischen des tijds en de behoeften des volks zich verschillend openbaren; diezelfde God en Vader van allen, die is boven allen en in allen, kan worden aangebeden in onderscheidene talen, kan worden verheerlijkt door liederen van verschillende dichtmaat, kan worden lot gebracht met instrumenten van allerlei klank en herkomst.

Welke eischen het stichten van nationale kerken ons stelt? Ik noemde u de voornaamste, en deze, en welke eischen verder te noemen zijn, zij worden alle beheerscht door het feit, de hoofdgedachte en het uitgangspunt van ons referaat, dat het geestelijke wordt geënt op het natuurlijke, de tweede schepping (en daarom herschepping genoemd) in de eerste haar bodem en uitgangspunt vindt.

Die hoofdgedachte van ons referaat veronderstelt, dat de mensch is geschapen naar Gods beeld, en dat, dank zij de genade gracie, in hem nog is overgebleven het semen religionis, enkele vonkskens van het beeld Gods, enkele paalen onder het puin des heidendoms, en veronderstelt verder, dat uit het hart de uitgangen des levens zijn, niet alleen de uitgangen des natuurlijke, maar ook des geestelijken levens, zoodat beiden hebben een gemeenschappelijk bodem.

Dit stelt ons den algemeenen eisch, door het heidendom heen te dringen naar het semen religionis, de enkele nog overgebleven vonkskens van het beeld Gods aan te blazen, en de onder het puin verscholen paalen op te sporen, en stelt ons verder den eisch, er naar te streven, de uitingen van het nieuwe geestelijke leven te doen huwen met de uitingen van het natuurlijke leven.

En waar dat natuurlijke leven niet éénvormig is, maar eene duizendvoudige schakering vertoont, spreekt het van zelf, dat wij met één methode voor alle volken niet klaar komen, maar dat ieder volk eene eigen wijze van be-arbeiding behoeft.

Naar den aard van het volk, naar den trap van ontwikkeling, waarop het volk staat, naar het karakter van het heidendom en zooveel meer, moet de prediking wezen, moet de eere-dienst, bestuur en inrichting der kerk zijn, om in alles zich aan te sluiten bij het natuurlijke leven.

Waar dit wordt verzuimd, komt de kerk te staan buiten het leven, en bij hetgeen pist en woelt in het leven sluit de prediking, sluit de kerk zich niet aan. Het noodwendig gevolg is, dat het kerkelijke leven zich niet huwt aan het nationale, maar beide stroomingen een eigen richting gaan, zonder in eene zelfde bedding samen te vloeien. De kerk moet dan perse het karakter gaan vertoonen van eene van elders overgebrachte plant, die in dit nieuwe land niet tieren wil, en het nationale leven van het volk, den weldadigen invloed van het Christendom niet onderdrukkend, moet hoe langer zoo meer verwelken en verkruipen.

Het stichten van nationale kerken is dus voor beide, voor de te stichten kerken en voor de nationaliteit van het volk, van het hoogste belang. De kerk moet het nationale leven vernieuwen, bezielen, en de nationaliteit moet de kerk doen groeien en bloeien. De kerk brengt de nationaliteit van het volk tot hoogere ont-plooiing, stuwt het volk vooruit tot een hooger trap van ontwikkeling. Maar dwaas en tegen-natuurlijk zou zijn, zoo die kerk, die het volk vooruit stuwt, nu zelve achter blijft, met haar tijd niet medegaat. Wil eene kerk gebruiken aannemen, die ver uitgaan boven de ontwik-ling van het volk of niet in overeenstemming zijn met het nationale karakter van het volk, of ook wil eene kerk gebruiken aanhouden, die vroeger goed waren, naar bij de hoogere ont-wikkeling van het volk niet meer passen, dan komt de kerk te staan buiten het leven.

Nationale kerken, gelijk zij mij voor den geest staan, uit eigen geestesdrang van het volk voort gekomen en alzoo in zich opgenomen hebbende, en dus vertoonende die duizendvoudige scha-keering van het menschenleven, — zulke kerken u ten voeten uit te bootsen, het zou mij veel te ver voeren; slechts de hoofdlijnen kon ik uitstippelen, en dit heeft nog zooveel tijd geëischt, dat ik u dubbel dankbaar ben voor het geduld, waarmee gij mij hebt aangehoord.

Ik heb gezegd.

Men mag hier en daar een vraagteeken zetten, een bedenking opperen, meenen dat de heer Tiemersma wel wat te veel uit het beginsel afleidt, — in de hoofdzaken zal men moeten toestemmen dat de heer Tiemersma gelijk heeft en dat de zending er op uit moet zijn, niet om naar pasklaar gemaakt model uit Europa de Indische Kerk in te richten, maar om uit het Indische volks-leven zelf een nationale kerk te doen op-komen.

Vooraf waardeeren wij echter in dit refe-raat, dat de heer Tiemersma toont in te zien, dat op zendingengebied niet het succes of de gewoonte der praktijk, maar het beginsel heeft te beslissen. Zijn ernstige poging om uit Gods Woord die beginselen vast te stellen, verdient te meer lof, omdat hij daarbij gelijk gaf van een helder inzicht in de grond-gedachten, waardoor de Openbaring Gods wordt beheerscht. Met een enkelen, uit het verband gerukten, tekst, komt men hier niet verder. Alleen de beginselen, die Gods Woord biedt, kunnen hier licht geven.

Slechts één bedenking mogen wij niet verzwijgen, juist omdat zij het beginsel raakt. Hoe volkomen juist het ook is, dat de genade herstellend bedoelt van het scheppings-werk en daarom de kerk niet los mag ge-maakt van het nationale leven, toch is de kerk niet uit de oorspronkelijke scheppings-krachten opgekomen, maar is ze een instituut, dat door Christus is ingesteld en daarom gebonden is aan de regelen der Hem in zijn Woord gegeven.

De heer Tiemersma is het hiermede

stellig eens. Met name wat hij zegt over de presbyteriale kerkgeering toont dit genoegzaam. Maar juist daarom had in het principieele deel dit beginsel op den voor-grond moeten worden gesteld. De kerk is niet een louter geestelijke macht, die wat haar uitwendige gestalte aangaat zich geheel schijnt naar het nationale leven. Ook voor haar zichtbare openbaring schonk Christus vaste regelen, en de nationale kerk ontstaat eerst doordat die regelen en het nationale leven saam huwen.

En hieraan sluit zich vanzelf een tweede opmerking aan.

In het lange proces, dat de Kerk van Christus in al deze eeuwen en bij alle volken doorliep, heeft de Heilige Geest de Kerk dieper ingeleid in de waarheid, helderder doen zien wat Gods Woord van ons eischt, gewaarschuwd voor afwalingen rechts en links. De Christelijke Zending kan daarom niet volstaan met aan de bekeerde heidenen alleen „de eerste beginselen“ mee te deelen en voorts aan deze nieuwe kerken overlaten om ditzelfde proces nu nog eens door te maken. De schat van waarheid, dien de Kerk allengs uit het Woord heeft opgediept, wordt aan deze Kerken bekend te worden gemaakt. Zij moeten winst doen met de historie van de Christelijke Kerk in haar geheel. Vandaar, dat een confessioneel in-differentisme op zendingengebied onmogelijk en voor de heidenkerken ongewenscht is. Met name de gedachte, dat de zending-prediking zich zou te beperken hebben tot het Woord en de XII Geloofsartikelen, is niet juist. Onze confessie en onze catechis-mus mogen door de tegenstelling met de Roomsche religie voor Indië niet bruikbaar zijn; de geheel andere dwalingen, die bij de Indische pseudo-religies voorkomen, mogen een andere formulering der waarheid nood-zakelijk maken. Maar dat alles raakt de in-leiding, niet het dogma zelf. De leer der Drie-eenheid, van Christus Goddelijke en menschelijke natuur, van de erfzonde en Christus plaatsbekledende gerechtigheid, van de Sacramenten enz., dogma's die in de XII Geloofsartikelen of onvolledig of niet tot uitdrukking zijn gekomen, behooren van meet af aan de kerken uit de heidenen te worden meegedeeld, opdat zij op dat breedte fundament, dat de historie der Christelijke Kerk heeft gelegd, voortmogen bouwen.

Uit de Pers.

Al is de *Heraut* geen politiek blad, toch mag overstaand schrijven van Dr. Klaarhamer in de *Onderstichting* Kerkele hier wel een plaats vinden:

Waarde Vriend,

Wat is er toch een wijsheid en voorzichtigheid en vastheid van overtuiging en karakter noodig om in ons land minister — christelijk minister te zijn.

Zoo een moet bijna altijd en in allerlei zaken tegen wind en zij optuigen, en als dan de haven in t gezicht komt, dan beginnen de gevaren en bewaren nog maar pas te komen. Want de meesten van ons havens hebben een erg nauwen ingang en bijna overal gaat vlak voor de hoofden een soms felle stroom. Zoodat er groote stuurmans-kunst en voorzichtigheid en oplettendheid vereischt wordt, om zonder averij de haven in te schieten.

En zie, ons volk is een goed volk. Het heeft vele goede dingen, waarom je het lief moet hebben. Maar het is — net als eertijds 't volk der Joden — een lastig volkje om te regeren. We hebben een erg gevoelige huid en zijn eik oogblik op de teenen getrapt. Onze grond zit vol molshoopen en we heb-ben de vaste gewoonte, om over elk molshoopen te struikelen. Het rijk naast God schipper op mijn eigen schip' zit er dan verbaasd diep bij ons in, — maar in de praktijk vergeten we dat „naast God" nog al eens, en dat „naast" verstaan we maar zelden in den zin van „vader". En dat maakt, dat we ons erg druk maken over allerlei kleine be-langenlijen, die we dan opblazen tot dingen, waar 't bestaan van stad en land aan hangt.

Allerlei piet-lutterigheden houden ons op en lei-den ons af te midden van de ernstige dingen.

Waarlijk, Jobs geduld en Salomo's wijsheid is er noodig, om ons volk te regeren, zoowel in 't politi-ke als op ander levenssterrein.

En dan al die geestesinrichtingen, die in ons volksleven aan 't woord zijn en waarmee gerekend moet worden. Zij hebben in tweede en eerste kamer en zelfs ten deele in 't ministerie zelfs haar ver-tegenwoordigers en woordvoerders.

Daar zijn conservatieven en liberalen en radicalen en socialist en; dit zijn de menschen van de onchristelijke levens- en wereldbeschouwing.

De menschen, die uit de revolutiebeginselen den-ken en spreken en leven.

En dan de anti-revolutionairen, de menschen van de christelijke levens- en wereldbeschouwing, Roomsche-anti-revolutionairen, calvinistisch-anti-revolutionairen, Lutherisch-anti-revolutionairen, ethisch-anti-revolutionairen, enz.

Wat 'n karrewel, om al die vogels onder één hoed te vangen.

En toch, bij 't weten maken en bij 't weten uitvoeren moeten toch al die richtingen samen wer-ken en samen wat tot stand brengen. En zoowel de Bijbel als de bevinding' zeggen ons, dat als twee (of meer) menschen samen zullen gaan, zij dan vooraf het een moeten zijn over de richting en den weg en over tijd en plaats van aanvang, en of 't zal gaan in den loop van of met den storm, enz. enz.

En wij zijn hier niet in Rusland maar in Neder-land. Ours Koningin heerscht niet als een Caesar, maar zij moet en wil regeren. Het gaat hier niet als in Duitsland. Daar past 't beeld van een wielrijder, — trappen naar beneden en een gebogen rug naar boven, — daar kan een minister rekening houden met dat blufferige „sic volo, sic jubeo" — „zoo wil ik het en zoo beveel ik het — en dus is 't recht en goed, en nu kan jullie je mond houden en doen wat je geëid is.

Ja, vroeger in den regententijd, — toen was het ook hier „wat de heeren wijzen moeten de gekken onderen". Maar die tijd is voorbij. En dus een minister onder ons, een verantwoordelijk raadsman onder Koningin moet — wil hij opschieten — op wind en in storm en op elk golfje, dat voor den boeg komt, letten en niet rukken.

En hij is verantwoordelijk. Niet de Koningin. En ook niet de heeren volksvertegenwoordigers. En nog minder de kranten-schrijvers en de bestuurders en redenaars van politieke vereenigingen en clubs. Die gaan, als 't afgeloopt is, allemaal naar huis en wassen hun handen in onschuld.

Verantwoordelijk voor de Kroon, voor 't volk en voor God!

Wat een last — en dat op menschen-schouder!

En niet waar, toch ook voor een christen-minister geldt bij de vervulling van zijn ambt, wat antwoord zij van onzen catechismus als doel en vrucht van het deelen in Christi zalving belijdt.

Menschen, menschen! wat gaat er een zware wijs op voor een man op zoo hooge plaats gezet, om een „vrije en goede consciëntie" te behouden en het geloof, d. i. zijn belijdenis, niet alleen niet te

verloochenen maar ook in zijn ambtsbediening vast te houden.

Als God ze niet helpt, is 't onmogelijk. Als de Heere ze niet krachtig regereert met zijn Geest en Woord, kunnen ze niet zijn een christen-minister. Wat hebben die mannen noodig, wat te gelooven, de Heere regereert. Me dunkt, ze mogen wel elken dag Psalmen als de 93e biddend lezen. Want zon der dit, kunnen ze geen moedhouden en moeten ze bewijzen.

Wat moet een man, een christen, God en Oranje en Nederland liefhebben met een groote liefde, die voor geen offer tergendelint, om minister te zijn.

O mijn vriend, ik kan 't niet laten, om telkens weer onze christen ministers in het gebed te ge-denken. En me dunkt, dat doet elke christen in Nederland.

Hoe is 't toch mogelijk, zich christen in demo-craat te noemen en dan te doen, wat mannen als de Vries en Staalmans doen, die, als lastige hoerels om een paard, voortdurend ons ministerie omzon-gen met hun dwaas kritiek en zweepende woorden. En ach, waren zij 't maar alleen! Doch hoe groot is 't getal van die wespen, die juist de beste per-siken het meest met hun venijnige steeken kwetsen.

Hoe kan een christen aan zoo iets meedoen en in zulk doen behagen hebben!

Maar een christen kan soms ver van zijn hart en van zijn God leven.

Als 't geloof krachteloos wordt en in zijn werking bezwijkt, dan werkt de verborgen gemeenschap met Christus niet meer. En dan blijft de Christus wel zijn profetenwerk doen en wel als koning regeren, maar zoo'n afzijdig christen merkt het niet en heeft er dan geen dadelijke bate van. En in zulke tijden kan ook een christen rare en zondige woorden spre-ken en dingen doen.

Ik kan me dan ook zoo denken, wat een genot, wat een geestelijke sterkte, wat een vergoeding voor veel leed voor een man als onze minister Kuiper moet zijn, als hij, zooals laatst op dien schoonen avond van den onvergetelijken Uniedag hier in Utrecht in de Oosterkerk, zoo in 't midden van „zijn volk" mag staan, en zoo uit aller oog de christelijke liefde hem tegenstraalt en hij als een broeder onder de broede en en met die meder-wetende en medelijdende broeders en zusters in Christus mag bidden dat: „Vader als ons steeds in liefde gade, Zoon des Vaders schenk ons Uw ge-nade. Uw gemeenschap Geest van God, Amen, zij ons eeuwig lof".

Me dunkt, dat moet hem goed gedaan hebben. Dat heeft hem bemoeid, om voort te gaan, om met zijn medeministers en gesteund door alle man en vrouw van christelijke levens- en wereldbeschou-wing — den onchristelijken geest in ons nationaal en sociaal leven te weerstaan en terug te dringen, — om zonde, wereld en vleesch in het publieke leven en op publiek terrein tegen te staan met straf en breidel, — en om door besluit en wet en bestuur ons volk in zijn nationaal en internationaal leven te doen wandelen in wegen, die gericht zijn naar God wet en geëigens.

Mijn vriend, wat zijn we toch een van God ge-segde volk, wij Nederlanders!

Zie, terwijl daar bij onze zuidelijke buren in Frankrijk goddeloore mannen een ministerie vormen, dat door een tegen God en Christus woedende bende uit haat tegen al wat godsdienst is en uit boos par-tijbelang gesteund wordt, om de ware volksoverheid te binden en de consciëntie-vrijheid te vernooden, en door daden van onrecht en geweld dat arme volk de ellende en den ondergang te gemoet te voeren, —

geeft God ons een stel mannen, die zich laten binden en gezeggen door het recht en de waarheid, zoodat God die in zijn Woord openbaart, en die ge-steund worden in hun bewind door een meederheid, die niet door partijbelang, maar door liefde tot God, Oranje en Nederland wordt zalmsgehouden. En wij zien het gezag onder ons bevestigd, de vrijheid bevorderd en hoog gehouden, recht en ge-rechtigheid gedaan aan allerlei personen en belangen, en eene werkelijke oplossing der sociale kwestie gezocht en voorbereid, die aan alle rang en stand recht en gelijkheid doet.

Of er dan nu helemaal niets af te dingen valt? Of er dan nu niets te wenschen overblijft? Of dan onze ministers niet in woorden struikelen? En of er dan niets meer recht te maken blijft?

Mijn vriend, wat een dwaas vragen! Wie ver-sacht dat nu van menschen en onder menschen!

Nee hoor, *Prediker* 1: 15 blijft waar voor heel deze tegenwoordige afdeeling: „Het kromme kan niet recht gemaakt worden; en hetgeen dat onrechtbrek kan niet geteld worden. En denk dan hierbij ook aan *Prediker* 7: 13: „Aanmerk het werk Gods; want wie kan recht maken, wat Hij kroon gemaakt heeft?"

Laat ons dat „kromme Gods" dus niet weer-houden, om over het „rechte Gods", dat wij thans in de publieke zaken mogen zien gebeuren, ons van harte te verblijden en er God oprecht voor te danken; — en om de mannen lief te hebben en te eeren, door wien God ons deze dingen doen en schenken wil.

Laten we bidden, dat de Heere ze ons volk nog lang laat behouden en dat Hij voortga, ons door hun hand te regeren.

Gods bevelen en van harte gegroet.

Hier is de rechte toon aangeslagen.

Wie deze dagen de Kamerdebatte volgde en zag tot wat latheden de liberale partij tegen-over een Christelijk Ministerie zich verleiden liet, waardeert, dat er nog Christenmannen ge-vonden worden, die zulk een moeilijke taak op zich willen nemen.

En insteeds van ondermijnende critiek uit eigen kring zal veeleer de behoefte gevoeld worden, om met gebed en sympathie ons Christelijk Kabinet te steunen.

Het heeft die in deze dagen meer noodig dan ooit.

Officiële Berichten.

GORINCHEM. De classis Gorinchem heeft in hare vergadering van 5 Mei praesatorij geëxami-neerd, en met algemeene stemmen beroepbaar gesteld in de Gereformeerde kerken, den candi-daat in de theologie, den Eerw. heer J. F. Colenbrander, wiens adres is te Varsveld.

Kort verslag van de Vergadering der Classis Goes, op Woensdag 27 April 1904.

1. Da. Donner opent de vergadering met gebed, nadat gezongen is Ps. 105: 3 en gelezen *Kleze* 1: 1—16.

2. Uit de lastbrieven blijkt, dat alle kerken tegenwoordig zijn.

3. Da. Donner draagt het praesidium over aan Da. Elffers. Da. Donner fungeert als scriba; Da. Hoek als assessor.

4. Da. van der Veen leest de notulen voor, die goedgekeurd worden.

5. Wordt besloten de Juli Classis niet te houden.

6. Regeling vacature beurten. Baarland: Dr. Kersies. Da. Laman. Borssele: Da. Elffers. Da. Hoek. Da. Kersies. Da. Laman. 's Gravenpolder: Da. Laman. Da. van der Veen. Da. Donner. Da. Elffers. Ierseke: Da. Donner. Da. Elffers.

7. Wordt behandeld een voorstel van Goes alsook een van Diezelinge, inzake de te collecte voor de Vrije Universiteit.

De Classe oordeelt, dat deze collecte moet gehouden, en neemt met alle stemmen het voorstel aan: door de Univeriteit worde rekening en verantwoording van deze gelden gedaan.

Dit voorstel wordt naar de provinciale ver-gadering gezonden en komt alzoo ter Generale Synode.

8. Naar aanleiding van een voorstel van Heinkensand besluit de Classe dat de Classis Correspondent voortaan de ingekomen stukken aan den praeses der e. v. Class. vergadering zal opzenden.

9. Algevaardigd worden naar de Prov. Synode de Dienaren pr J. H. Donner en K. J. v. d. Veen. sec. H. W. Laman en N. G. Kersies. de Oudl. pr. C. Oranje en D. Melse. " 10. sec. C. de Schipper en G. Moerdijk. " 10. Betseling ontvangt advies inzake een geval van grensregeling.

11. Rondvraag art. 41, D.K.O.

12. De vergadering wordt door den praeses met dankzegging gesloten.

Namens de Classe J. H. DONNER, Scriba.

Nieuwe regeling in zake Art. 13 D.K.

Beleefd en dringend verzoeken ondergeteekenden de Classische vergaderingen, die nog geen antwoord inzonden op de toegezonden vragen ten behoeve eener nieuwe regeling voor de verzorging naar Art. 13 D. K., dit zoo spoedig mogelijk te doen.

Namens de deputaten ad hoc, J. H. DONNER. M. B. RENKEMA.

Nieuwduf, Rijnburg, 9 Mei 1904.

Buitenland.

Duitschland Vermindering van het aantal studenten in de Godgeleerdheid. De nagedachtenis van Dr. A. Zahn geëerd.

Den 23sten Maart ll. gaf de Pruisische minister van eeredienst Dr. Studt op een vraag naar het verminderen van het aantal studenten in de Godgeleerdheid, ten antwoord: „Ik mag hierop zeggen, dat in het afnemen van dat aantal stilstand, ja zelfs een verbetering gekomen is". Doch het is gebleken uit de van regeringswege uitgegeven „Statistische mededeelingen over het Hooger Onderwijs in het koninkrijk Pruisen", dat het ministerieele woord veel te optimistisch geweest is. Uit de statistiek blijkt toch dat in het studiejaar 1892—1893 van het getal jongelieden die de Gymnasia verlieten, en rijk be-vonden waren de lessen aan de Universiteit te volgen, 18,8 percent zich opgaven om in de Godgeleerdheid te studeeren. In het studiejaar 1902—1903 wilde slechts 8,7 percent den weg der Theologische studie gaan volgen.

In het studiejaar 1900/1 was het percentage Theologische studenten nog 9,8; in het volgend jaar steeg dit tot 10,8; doch in het verloop van jaar is het weder kennelijk gedaald. Het is van geen geringe betekenis, dat in tien jaren tijds het percentage van studenten in de Theologie zoo sterk daalde.

Ook in de Roomsche kerk is er een vermin-dering van studenten in de Godgeleerdheid op te merken; doch niet zoo sterk als bij de Evan-gelische. In het tijdperk van 1893—1903 ver-minderde het percent van 43,2 tot 29. Wel is ook deze vermindering bedenkelijk, maar toch in die mate als bij de Evangelische kerk. Weldra zullen wij dan ook hooren van „pasto-rimangel", ja het verwondert ons, dat men daarover thans nog niet in de Deutsche bladen klaagt.

In de *Reformirte Kirchenzeitung* van 8 Mei vonden wij een artikel, „ter nagedachtenis van Dr. A. Zahn" getiteld. Het deed ons goed daarin een gewezen methodist te hooren ge-tuigen wat hij aan den arbeid van Dr. Zahn te danken had. Dese deelt daarin mede, dat hij in het jaar 1895 moede van het twisten der moderne critiek en van het tegenspreken ener Theologie, die in de grond slechts hoog-moed, eigengerechtigheid en opgeblazenheid dient, door de straten van de schoone residentie-stad van Wurtemberg ging, om de literarische nieuwigheden in de boekwinkels te bezichtigen. Het was een troostloze tijd. „Het lezen van geschriften", zoo zegt de schrijver, „uit het kamp der negatieve critiek had verworstend op mijn geloof aan de waarheid der Schrift gewerkt. Vooral had mij het geschrift van Meinhold in zijn netten verstrikt. Ik was in een doolhof geraakt, waarin ik steeds meer verward werd. In mijne omgeving was niemand die mij uit het geshap der critiek verlostte. De leeraars (denkelijk van het Methodistische Seminarium) stonden zeiven onder den ban van de moderne dusgenaamde wetenschap. De geleerden onzer dagen, dacht ik, gelooven allen aan de uit-komsten der radicaal-liberale critiek. Waarom zou ik niet aan de nieuw ontdekte waarheid gelooven? Volgens deze is de Bijbel een produkt van den menschelijken geest, ontstaan gelijk elk ander boek, en slechts in zoover de scherp-zinnigheid der menschen hem als waar en echt erkent, heeft hij autoriteit voor ons.

In dezen toestand bevond zich deze methodist, toen hem in een boekhandel het geharnaste geschrift van Dr. A. Zahn: „Sociaaldemocratie en theologie, voornamelijk op den grondslag des Ouden Testaments", in handen kwam. Het boek werd niet gelezen, maar verslonden. Het deed den lezer onuitspreklijk weldadig aan, te bemerken, dat er nog geleerde mannen zijn die niet buigen voor de afgoden van het mensche-lijk gezag en die onbeschoemd de kunstbewer-kingen van de moderne critiek op de kaak stellen. Nu gingen hem de oogen open over de lichtzinnige behandeling des Bijbels.

Men kan denken dat de schrijver aan Dr. Zahn recht doet weidervaren. Is het te verwonderen, dat hij met bewondering opstiet tegen den meester, die het middel was waardoor hij weder ging buigen voor de Heilige Schrift?

Wij brengen het verminderen van het getal studenten in de Godgeleerdheid met de afwa-lingen der moderne critiek in verband. Hier is het verband van oorzaak en gevolg. Gelukkig dat er in den tijd toen die moderne Schrift-kritiek haar grootste triomfen vierde, ook in Duitschland een man was, die krachtig daar-tegen getuigde.

Dese man was Dr. A. Zahn. Hij had eigen-aardigheden; hij miste die soupheid welke, bij alle trouw aan zijn beginsel, den grooten reformator *Calvijn* kenmerkte. Doch hij heeft getrouw de banier van Gods Woord omhoog ge-heven en daaronder eene keurbende mogen verzamelen.

Jammer maar, dat hij in de kringen der Gereformeerde kerken bij zijn leven niet gewaar-deerd is. Eerst scheen dit wel het geval te zijn,

en wel toen hij een vlugschrift geschreven had, waarin hij de oorzaken van het verval der Gereformeerde kerk in Duitschland beschreef. Doch toen hij niet besluiten kon met den Gereformeerden bond mede te gaan, werd dit anders. Het verheugt ons daarom zeer, dat de nagedachtenis van den gestorven leeraar thans in de *Reformirte Kirchenzeitung* geëerd wordt. Mocht men er zijn voordeel mede doen!

N-Amerika. Eenheid en eenvormig-heid.

Van verschillende zijden, zoo lezen wij in *De Wachter*, wordt aangedrongen op de ver-eeniging van Kerken. Combinatie zit in de lucht. Concurreerende handelskringen vormen trusts, en sommige kerken schijnen er heil in te zien, dat men ook in het kerkelijk leven dezen weg zal inslaan.

Maar wat is eenheid? Naar de eenvoudigste bepaling: een toestand van één te zijn, een in leer, dienst, tucht en doel. Maar wordt deze toestand in de kerken tegenwoordig aan-getroffen? Wij moeten eerlijk bekennen, dat wij er weinig van zien. Wij gelooven dat eenvormigheid, gelijkheid in vorm, soms wordt aan-gemerkt als eenheid, en dat daarop meer nadruk wordt gelegd dan op de eenheid in geloof en leven. Wij kunnen niet zien, hoe er bijv. eene vereeniging kan plaats grijpen tusschen de Presb. Kerk, Noord, en de Cumberland Presb. Kerk, wijs deze kerken over de leer der goddelijke besluiten elkaar uitsluitende gevoelen zijn toe-gedaan. Eerstgenoemde kerk is volgens belijdenis althans gereformeerd, de andere Arminiaansch. „Hoe kunnen twee tezamen wandelen, tenzij zij zijn overeengekomen." Dese kerken zouden op zijn best een gelijken vorm van eeredienst kunnen aannemen, en eenige andere zaken, die meer op het uitwendige betrekking hebben. Maar gelijkheid in vorm is van weinig betekenis, zoolang de gelijkheid in geloof ontbreekt. En opmerkelijk is het, dat de grootste voorstanders van Church Union over het algemeen de leer op den achtergrond schuiven. Eene vereeniging ten koste der waarheid; en deze prijs is te kostelijk, hoeveel praktische voordeelen de koop anders ook moge afwerpen. Bij meniggeen is eene neiging om in de formulering van leer en belijdenis zoo kort mogelijk te zijn, ten einde zooveel mogelijk binnen den kring te kunnen omsluiten. Wie zijn geloof op een stuiverlijk kan schrijven, is dan de baas.

In verband met bovenstaande mogen wij wijzen op een artikel van de hand van Rev. Wm. P. McCorkle in *The Homiletic Review*, over „The Value of Denominational Preaching," d. w. z. zoodanig eene prediking, waarin het standpunt dat zekere kerk inneemt, wordt ge-handhaafd en hare belijdenis of opvatting der H. Schrift wordt verdedigd. Onder meer is de waarde van zulk eene prediking hierin gelegen, dat zij een dam opwerpt tegen de neiging van onverschilligheid. Er zijn menschen voor wie de eene kerk juist zoo goed is als de andere.

Het moge waar zijn, dat in alle afdeelingen van de Heilige Algemeene Christelijke Kerk zooveel aanwezig is „van het geloof eens den heiligen overgeleverd," dat zij als Christelijke kerken mogen beschouwd worden, maar te zeggen, dat alle kerken even goed zijn, dat het er niet op aankomt of iemand Methodist, Baptist of Gereformeerd is; dat aan de hemelpoort niet gevraagd zal worden tot welke kerk iemand behoort heeft, getuigt van verregaande oppervlakkigheid en schromelijke onkunde. De be-wering, dat de eene kerk juist zoo goed is als een andere, is even onredelijk als de bewering, dat alle spijzen en alle medicijnen even goed zijn. Belijdenis van belijdenis is karakter-vormend, omdat men uitgaat van duidelijk omschreven beginselen. Onverschilligheid aangaande leerstellige punten heeft onvermijdelijk ten ge-volge, dat iemand al verder van de waarheid afdwaalt.

Gemengd nieuws.

De abt Loisy, over wiens ketterasche gevoelens omtrent de Heilige Schrift wij reeds het een en ander mededeelden, is besloten zijn voorlezingen aan de Sorbonne, die hij daar sedert vier jaren held, te staken, waarschijnlijk om den ban te ontgaan. Of hij daarmee uit alle moeilijkheden gered is, zal de tijd moeten leeren.

Uit Bagdad werd den 8sten December aan de *Kölnische* gemeld, dat men bij de Deutsche uit-gravingen een standbeeld van Salmanaasser II ge-vonden heeft. De kop en de linkerzijde zijn be-schadigd. Genoemde Assyrische koning, die van 860—874 regeerde, kwam dikwijls met het volk Israels in aanraking. Hij streed in vele veldtochten tegen den Heftitischen twaalf steden-bond en ontving tijds van Tyrus en Sidon en van koning Jehu in Israël. Men heeft van hem reeds den beroemden zware Obelisk gevonden, die met 150 Keil-opschriften versierd is.

WINKEL.

Voor Kinderen.

OOST EN WEST.

XIX.

WEDERGEVONDEN.

„Ik zou echter", ging Lafon voort, „nog lang in het duister hebben getast of hoogstens te weten zijn gekomen, wat de Roomsche kerk leert buiten Gods woord om, als het den Heere niet behaagd had mijn oogen te openen. Dit ging zoo: Op zekeren tijd, toen ik mij te Rouen bevond, en 's avonds in mijn herberg zat, raakte ik in gesprek met een man, die er heel eenvoudig uitzag, maar die hoeveel moeite hij deed dit te schijnen tot iemand van stand en aanzien moest wezen, gelijk ik uit zijn manieren en zijn taal opmerkte."

„We raakten ook aan het spreken over datgeen wat toen mijn hart vervulde, namelijk het ver-volgen der zoogenaamde ketteren. Ik wist, hoe er telkens dragonders uitgezonden werden en bij de lieden ingekwartierd, om hen door allerlei overlast te dwingen Roomsche te worden. Ik vond dat verschrikkelijk, want nu had ik zelf den Bijbel gelezen, en zag dat daarin niets voorkomt van zooveel dat de kerk leert en wel allerminst, dat men anderen om den geloove vervolgen en kwelen mag.

„Ik sprak hierover met den onbekende, schoon met de noodige voorzichtigheid, wijl ik niet weten kon, wien ik voor mij had. Hij liet mij uitspreken, maar zei toen ook: „Gij hebt vol-komen gelijk, wij worden valschehijk beticht..."

„Toen hield hij even op", vervolgde Lafon, „ik weet het nog als of het gisteren gebeurd was. 't Scheen dat hij schrikte van dat onvoorzichtige wij. Maar ik haastte mij hem te verkerken dat, schoon ik alles begreep, hij van mij niets te vrezen had. Hij was een edelman zoals gij, heer graaf, die vermond en onbekend zijn vaderland ontvluchtte. Ik heb zijn naam niet gevraagd, maar vermoed dat hij hier te Londen is, en daar ik op alle nieuwaangekomenen let,